

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ
І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ ВЧЕНИХ**

**Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2020**

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту педагогіки і психології
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 8 від 22 травня 2020 року)*

За загальною редакцією – професора Т. О. ОЛЕФІРЕНКА

Редакційна колегія:

- В. І. Бондар* – академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;
С. Д. Максименко – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор;
О. В. Бернацька – кандидат педагогічних наук, доцент;
І. М. Євченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Лапченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Луценко – доктор педагогічних наук, професор;
Л. Л. Макаренко – доктор педагогічних наук, професор;
М. М. Марусинець – доктор педагогічних (кандидат психологічних) наук, професор;
О. В. Матвієнко – доктор педагогічних наук, професор;
О. Я. Митник – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Овдієнко – кандидат психологічних наук, доцент
Т. О. Олефіренко – кандидат педагогічних наук, професор;
Ю. О. Приходько – доктор психологічних наук, професор;
Л. В. Савенкова – кандидат педагогічних наук, доцент;
М. С. Севастюк – кандидат педагогічних наук, доцент;
Г. В. Семеренко – кандидат філологічних наук, професор;
С. В. Страшко – кандидат біологічних наук, професор;
О. Л. Шевнюк – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Шапошнікова – кандидат педагогічних наук, професор;
Г. Г. Цветкова – доктор педагогічних наук, професор.

**А 43 ПСИХОЛОГІЧНИЙ І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС: НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ВЧЕНИХ :** збірник матеріалів конференції / за заг. ред. проф.
Т. О. Олефіренка. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020.
– 344 с.

До збірника ввійшли матеріали учасників Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “*Актуальні проблеми психології розвитку особистості*”, у яких науковці розглядають актуальні питання теорії, методології й практики психології розвитку особистості в умовах соціальних та інформаційних змін.

Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, практиками, здобувачами вищої освіти в галузі психології, педагогіки та дотичних до них наук.

УДК 159.923: 316.612:37.015.311(06)

- © Автори статей, 2020
- © Редакційна колегія, 2020
- © Вид-во Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2020

3. Міщенко О. А. Види мультимедійних засобів навчання. *Педагогічні науки* Стратегічні напрями реформи системи освіти. [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.rusnauka.com/25_DN_2008/Pedagogica/28714.doc.htm
4. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навчальний посібник. Київ, 2002. 270 с.

УДК 37.015.31: 17.026.4-053.4

Луценко І. О.

ЕМОЦІЙНО ПІДТРИМУЮЧА МІЖОСОБИСТІСНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ПІДНЕСЕННЯ ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ ДИТИНИ-ДОШКІЛЬНИКА

Необхідність виховання громадянина з розвинутим почуттям власної гідності як соціальної цінності визначається Конституцією України, нормативно-правовими актами та низкою законів України про освіту. Поняття “гідність” втілює уявлення про цінність людини як моральної особистості, що охоплює як її ставлення до себе, так і ставлення до неї інших людей, суспільства, в якому визнається цінність особистості.

Важливість періоду започаткування цієї якості засвідчує вислів Сенеки про те, що гідність зростає легше, ніж починається. Адже вона є результатом усвідомлення дитиною себе як людини, усвідомлення своєї цінності, формування ціннісного ставлення до себе та до інших, вміння дотримуватися відповідних меж, вимог, обов’язків.

Почуття гідності проявляється в ранньому дитинстві й значною мірою залежить від ставлення до дитини дорослих із її найближчого оточення та їхніх дій, оцінок, суджень. Спираючись на нього, вона може виокремити й утримати своє Я, визначити ставлення до себе, адже природа емоційних засобів оцінювання та самооцінювання є спільною. Тому важливим аспектом комунікації є захист людської гідності дитини.

Як складний феномен, гідність поєднує в собі самооцінку, самоконтроль, вольові зусилля, переживання за результат виконаної справи, гордість за свої досягнення, повагу до себе (самоповагу), повагу до інших [1]. Культура гідності проявляється в ситуаціях відстоювання власної честі, пов’язана з чесністю, справедливістю, самолюбством і самоповагою [2, с. 3].

З огляду на те, що ставлення дитини до себе впливає зі ставлення до неї дорослого, яке найвиразніше виявляється у спілкуванні, через слово, міжособистісну комунікацію вихователя з дітьми розглядаємо як ефективну технологію піднесення людської гідності дитини-дошкільника. Дослідник педагогічного спілкування Н. Щуркова, виділила такі важливі його функції: відкриття партнера для спілкування; співучасть у спілкуванні; піднесення партнера у спілкуванні [6].

Зміст дії піднесення згідно з Академічним тлумачним словником української мови полягає у намаганні надати ваги, значення кому-, чому-небудь [4]. У контексті спілкування дорослого з дитиною, це надання ним ваги – цінності

особистості дитини, виділення і визнання її людської гідності. Комунікативні дії, що спрямовані на піднесення дитини-дошкільника як партнера міжособистісної комунікації, вирізнення її людської гідності, охоплюють збудження і забезпечення домінування позитивних емоційних станів (безпеки, задоволення, радості, щастя), вияв дорослим свого емоційного сприйняття, захоплення дитиною та її діями, співрадість її успіхам у формі вербального та невербального схвалення, емоційне “зараження” дитини станом бадьорого, душевного підйому, піднесеного настрою, натхнення.

Необхідність емоційної складової в процесі комунікації дорослого з дитиною обґрунтовуємо тим, що малюк відчуває постійну потребу в емоційній близькості з дорослим. Емоційне благополуччя і відчуття єдності з іншими людьми є необхідними складниками психологічного благополуччя – стану, необхідного для зародження в дитині ціннісного ставлення до себе.

Тому необхідними є емоційно-психологічна включеність дорослого в процес комунікації, відкритість до впливів дитини, переживання ним відчуття спільності, емоційної близькості, широкі зацікавленості. Сприйнятливості до впливів дитини передбачає емоційну чутливість, уважність, турботливість, чуйність й багато у чому визначається тим, наскільки педагогу властиво самовідчуття психологічної близькості світу дитинства; почуття “психологічного такту”, яке допомагає розуміти найтонші порухи дитячої душі, й тому кожного разу чинити стосовно неї правильно (К. Ушинський). Щоб мати можливість “бачити і відчувати дитячу душу”, В. Сухомлинський радив педагогам налаштуватися на тон звучання сердечної струни кожної дитини [5]. Видатний педагог наголошував на необхідності визнання за дитиною права бути дитиною, права на дитячі радощі та пустощі. Тому в спілкуванні з дітьми він прагнув викликати в них радість, зацікавлення, непідробне захоплення.

Отже, одним із провідних принципів і умовою організації емоційно підтримуючої міжособистісної комунікації є досягнення емоційно-ціннісної спільності вихователя з дітьми. Для організації такої комунікації також визначено низку інших важливих принципів: гуманізація комунікативних настанов педагога, встановлення емоційної довіри й підтримка позитивної атмосфери спілкування, пом’якшення, зняття, компенсування засобами педагогічного мовленнєвого впливу емоційного напруження, дії на дітей стресогенних чинників, задоволення потреби дітей у спілкуванні, розвиток мотивів спілкування, інтересів тощо [3, с. 66-67].

Складовими цієї технології визначено: ефективне слухання, мовленнєві висловлювання вихователя різних типів і жанрів, оптико-кінестичні засоби, контакт як структурну складову технології, алгоритми проведення індивідуальних і колективних розмов [3, с. 67-80].

Рефлексивне, або активне, слухання передбачає зворотний зв’язок із дитиною-співрозмовником. При цьому використовуються уточнювальні запитання, перефразування, узагальнення основних думок дитини.

Для успішної комунікації використовують описові та оцінні висловлювання. Введення емоційно-оцінного ставлення надає мовленню особистісного спрямування. Слід розрізняти виявлення ставлення до ситуації та до особистості дитини. Доречно використовувати різноманітні позитивні оцінки, оптативні форми звертань, пом’якшувати негативну оцінку упереджувальною позитивною, добирати зменшувально-пестливі форми дитячих імен. Встановленню міжособистісних контактів сприятимуть оптативні, тобто побажальні форми звертання, що

уможливлюють вибір: пропозиція, порада, опосередкована вимога, прохання. Висловлювання вихователя, змістом яких є оцінка, мають бути м'якими, позитивними: похвала, схвалення, згода, випереджальна позитивна оцінка.

Висновки. Усвідомлення дитиною власної гідності залежить від прояву дорослим ціннісного ставлення до неї, що передбачає визнання її найвищою цінністю, визнання людини в дитині, визнання її людської гідності, яке водночас неможливе без прагнення дорослого до емоційної близькості з нею, пізнання її внутрішнього світу.

Досягнення засобами емоційно підтримуючої міжособистісної комунікації емоційно-ціннісної спільності з дитиною, яку характеризує взаємний інтерес і позитивне ставлення, емоційна близькість (довіра, прихильність), наявність спільного на рівні переживань, схильностей, дій, досвіду, цінностей, ставлень є і умовою і дієвим процесом піднесення людської гідності дитини.

Відчуття дитиною-дошкільником власної гідності не даровано їй від народження, воно здобувається з досвідом людських взаємин, комунікації, стає результатом емоційного переживання краси людського вчинку, дії, слова. Занурення з допомогою слова в ситуації переживання моральних емоцій: турботи, співчуття, суму, співраді, співпереживання, пробачення, милосердя, гордості, поваги, відповідальності, справедливості, – є способом розвитку емоційно-чуттєвої сфери дошкільника і ознайомлення його зі своїм внутрішнім світом, світом прояву людської гідності.

Використана література:

1. Кононко О. Л. Плакаємо в малечі почуття самовартісності. Х. : Ранок, 2008. 141 с.
2. Маруніна Г. Г. Виховання основ культури гідності дошкільників : [методичні рекомендації]. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 28 с.
3. Психолого-педагогічний супровід виховання і розвитку дітей дошкільного віку з родин учасників АТО та внутрішньо переміщених осіб: концепція, методика, технології: навчально-методичний посібник / І. О. Луценко, А. М. Богуш, Л. О. Калмикова, В. У. Кузьменко, С. І. Поворознюк, О. Д. Рейпольська; за наук. ред. І. О. Луценко. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 211 с.
4. Словник української мови: в 11 томах. Том 6. 1975. С. 461. Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/pidnesenyj>.
5. Сухомлинський В. А. Сердце отдаю детям. Рождение гражданина. Письма к сыну. Київ: Рад. шк, 1985. 557 с.
6. Щуркова Н. Е. Практикум по педагогической технологии. 1998. 250 с.

УДК 316.612:004

Imre Lipchei

TEACHER'S PERSONALITY IN SOCIO-INFORMATION DIMENSIONS: A EUROPEAN VIEW OF THE PROBLEM

The leading trends in education in the world are related to the idea of creating conditions for personal development. The need for self-realization is one of the leading